

- Eurostat. https://www.oecd.org/en/publications/oslo-manual-2018_9789264304604-en.html
- Porter M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. New York: Free Press.
- Romer P. M. (1990). Endogenous Technological Change. *Journal of Political Economy*, 5(98), 71–102. <https://doi.org/10.1086/261725>
- Schumpeter J. A. (1934). *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Cambridge: Harvard University Press.
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2002, July 4). Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 № 40-IV [On innovation activity: Law of Ukraine dated July 4, 2002, No. 40-IV]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/40-15>

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Під час підготовки цього рукопису автор використовував інструменти генеративного штучного інтелекту з метою приведення бібліографічних описів у списку джерел у відповідність до вимог, після чого вся інформація була повністю перевірена автором, який несе одноосібну відповідальність за точність та оригінальність змісту роботи.

Стаття надійшла до редакції / Received: 03.08.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 19.08.2026
Оприлюднено / Published: 08.10.2026

УДК 338.43:001.895:631.115.8(477)
JEL: O31; O32; Q13; Q16
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-8-150-159>

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

© 2026 ОЛІЙНИК Я. В., ПІВЕНЬ (КУЧЕРЯВА) М. В.

УДК 338.43:001.895:631.115.8(477)
JEL: O31; O32; Q13; Q16

Олійник Я. В., Півень (Кучерява) М. В. Формування концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств в умовах післявоєнної відбудови

Дослідження вирішує проблему фрагментарності теоретико-методологічних підходів до вивчення інноваційного розвитку агропромислових підприємств, які, як правило, розглядають окремо інвестиційну, технологічну, цифрову, екологічну чи інституційну складові, не забезпечуючи цілісного бачення процесів модернізації аграрного сектора в умовах післявоєнної відбудови України. Стаття презентує розроблення концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств на основі систематизації сучасних наукових підходів, визначення ключових структурних компонентів моделі та обґрунтування взаємозв'язків між ними. Застосовано системний підхід, а також методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, структурно-функціонального аналізу, систематизації й узагальнення наукових підходів та концептуального моделювання. Систематизовано принципи формування інноваційного розвитку агропромислових підприємств – системності, комплексності, адаптивності, інноваційності, цифрової трансформації, сталого розвитку, інтегрованості, резильєнтності та безперервності розвитку. Розроблено авторську концептуальну модель, яка інтегрує зовнішнє середовище, джерела формування інновацій, галузеві особливості агропромислового виробництва, внутрішній потенціал підприємства, механізми реалізації інноваційного розвитку, його результати та систему адаптивного зворотного зв'язку. Обґрунтовано циклічний характер взаємодії структурних компонентів моделі за схемою «зовнішнє середовище – внутрішній потенціал – механізми реалізації інновацій – результати – система зворотного зв'язку». Показано, що джерелами формування інновацій є наукові установи, аграрні університети, дорадчі служби, інноваційні стартапи, цифрові платформи, виробники сільськогосподарської техніки, а також державні та міжнародні програми підтримки. Наукова новизна полягає у комплексному врахуванні взаємозалежності внутрішніх і зовнішніх чинників інноваційного розвитку та трактуванні цього процесу як безперервного адаптивного циклу, що відрізняє запропонований підхід від наявних лінійних або фрагментарних моделей, які розглядають окремі складові інноваційної діяльності ізольовано одна від одної. Розроблена модель може бути використана як теоретико-методологічна основа для формування системи індикаторів та інтегрального показника оцінювання рівня інноваційного розвитку агропромислових підприємств, а також для вдосконалення механізмів стратегічного управління їх модернізацією у процесі післявоєнної відбудови агропромислового комплексу України.

Ключові слова: інноваційний розвиток; агропромислові підприємства; концептуальна модель; цифрова трансформація; резильєнтність; інституційне забезпечення; конкурентоспроможність; післявоєнна відбудова.

Рис.: 1. Бібл.: 15.

Олійник Яна Вікторівна – доктор економічних наук, доцент, директор Інституту післядипломної освіти, Академія фінансового управління (бульв. Миколи Міхновського, 38, Київ, 01014, Україна)

E-mail: oleyunik_yv@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5895-282X>

Півень (Кучерява) Мар'я Василівна – кандидат економічних наук, старший дослідник, професор, Інститут післядипломної освіти, Академія фінансового управління (бульв. Миколи Міхновського, 38, Київ, 01014, Україна)

E-mail: piven_maria@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2948-1234>

Oliinyk Ya. V., Piven (Kucheriava) M. V. Formation of a Conceptual Model for Innovative Development of Agro-Industrial Enterprises in the Context of Postwar Reconstruction

The article addresses the fragmentation of existing theoretical and methodological approaches to studying the innovative development of agro-industrial enterprises, which typically examine the investment, technological, digital, ecological, or institutional dimensions separately, without providing a holistic view of the modernization of Ukraine's agrarian sector under postwar reconstruction. The article elaborates a conceptual model of innovative development of agro-industrial enterprises based on the systematization of current scientific approaches, the identification of the model's key structural components, and the substantiation of the relationships between them. The systemic approach was applied, together with methods of scientific abstraction, analysis and synthesis, induction and deduction, structural-functional analysis, systematization and generalization of scientific approaches, and conceptual modeling. The principles underlying the innovative development of agro-industrial enterprises were systematized, namely systemicity, complexity, adaptability, innovativeness, digital transformation, sustainable development, integration, resilience, and continuity of development. An original conceptual model has been developed that integrates the external environment, sources of innovation formation, sector-specific features of agro-industrial production, the enterprise's internal potential, mechanisms for implementing innovative development, its outcomes, and a system of adaptive feedback. The cyclical nature of interaction among the model's structural components is substantiated according to the scheme «external environment – internal potential – innovation implementation mechanisms – outcomes – feedback system». It is shown that the sources of innovation formation include research institutions, agrarian universities, extension services, innovative start-ups, digital platforms, agricultural machinery manufacturers, as well as governmental and international support programs. The scientific novelty lies in the comprehensive consideration of the interdependence between internal and external drivers of innovative development and in treating this process as a continuous adaptive cycle, which distinguishes the proposed approach from existing linear or fragmented models that examine individual components of innovation activity in isolation. The developed model can be used as a theoretical and methodological basis for forming a system of indicators and an integral index for assessing the level of innovative development of agro-industrial enterprises, as well as for improving the mechanisms of strategic management of their modernization in the process of postwar reconstruction of Ukraine's agro-industrial complex.

Keywords: innovative development; agro-industrial enterprises; conceptual model; digital transformation; resilience; institutional support; competitiveness; postwar reconstruction.

Fig.: 1. Bibl.: 15.

Oliinyk Yana V. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Director of the Institute of Postgraduate Education, Academy of Financial Management (38 Mykoly Mikhnovskoho Blvd., Kyiv, 01014, Ukraine)

E-mail: oleynik_yv@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5895-282X>

Piven (Kucheriava) Maria V. – PhD (Economics), Senior Research Staff Member, Professor, Institute of Postgraduate Education, Academy of Financial Management (38 Mykoly Mikhnovskoho Blvd., Kyiv, 01014, Ukraine)

E-mail: piven_maria@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2948-1234>

ВСТУП

Агропромисловий сектор України упродовж останніх років функціонує в умовах безпрецедентних викликів, зумовлених повномасштабною війною, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, зміною структури внутрішнього і зовнішнього попиту, дефіцитом трудових ресурсів та необхідністю інтеграції до європейського економічного простору. Післявоєнна відбудова агропромислового виробництва потребує не лише відновлення втраченого виробничого потенціалу, а й переходу до нової моделі розвитку, заснованої на інноваціях, цифровій трансформації, екологічній відповідальності та підвищенні конкурентоспроможності підприємств.

Водночас прискорюються процеси цифровізації агробізнесу, поширення технологій точного землеробства, автоматизації виробничих процесів, використання штучного інтелекту, біотехнологій і принципів сталого розвитку. Це формує нові можливості для модернізації агропромислових підприємств, але водночас посилює вплив численних ризиків, пов'язаних із нестабільністю ринко-

вого середовища, інвестиційною невизначеністю, технологічними обмеженнями, кліматичними змінами та інституційною нестабільністю.

За таких умов змінюється сама парадигма інноваційного розвитку. Якщо раніше він переважно розглядався як процес упровадження нових технологій або окремих організаційних рішень, то сьогодні ключового значення набуває здатність підприємства формувати комплексну систему інноваційного розвитку, адаптуватися до швидких змін зовнішнього середовища, ефективно використовувати внутрішній потенціал і забезпечувати довгострокову стійкість функціонування.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Аналіз наукових публікацій останніх п'яти років засвідчує зростання інтересу дослідників до проблематики інноваційного розвитку агропромислового виробництва в умовах війни та післявоєнної відбудови України. І. Біла, В. Посна та О. Шевченко [1] розглядають інноваційний розвиток як ключовий чинник відбудови національної економіки, наголошуючи на потребі поєднання технологічного

оновлення виробництва з інституційною підтримкою бізнесу. А. Михайлов зі співавторами [2] досліджують інвестиційні інструменти управління інноваційними трансформаціями аграрного сектора в контексті глобалізації та сталого розвитку, доводячи пряму залежність результативності інновацій від доступності довгострокового фінансування. М. Ільчук, С. Нікітченко, О. Ситник та В. Павленко [3] аналізують диверсифікацію підприємницької діяльності аграрного сектора України у післявоєнний період, визначаючи цифровізацію та нові бізнес-моделі як інструменти адаптації підприємств до змінених ринкових умов. О. Шпикуляк, М. Малік, С. Кравченко та А. Забуранна [4] обґрунтовують організаційно-економічне забезпечення розвитку аграрних підприємств в умовах воєнного стану, підкреслюючи роль інституційних механізмів підтримки та кооперації. О. Прокопишин, М. Полегенько та Н. Жидовська [5] пропонують інноваційні стратегії розвитку українського агробізнесу у післявоєнний період, що поєднують технологічну модернізацію з розвитком експортного потенціалу. І. Каленюк та І. Унінець [6] розкривають концепцію смарт-економічної екосистеми в глобальному середовищі, що є методологічним підґрунтям для розуміння взаємодії інноваційних, цифрових та інституційних складових розвитку.

Особливе місце серед досліджень інституційних та безпекових аспектів інноваційного розвитку в умовах кризових явищ посідають праці Я. Олійник у співавторстві. У роботі Я. Олійник, М. Кучерявої [7] обґрунтовано підходи до розвитку інформаційного забезпечення управління фінансовими ризиками в умовах криз, що є актуальним для формування інституційного середовища підтримки інноваційної діяльності агропромислових підприємств. У більш пізньому дослідженні згаданих авторів [8] розкрито механізми інтеграції принципів циркулярної економіки та резильєнтності в державну антикризову політику й корпоративні стратегії, що безпосередньо кореспондується з екологічною та адаптивною складовими концептуальної моделі, запропонованої в цій статті.

Водночас сучасні наукові підходи до оцінювання інноваційного розвитку агропромислових підприємств залишаються недостатньо систематизованими. Наявні методики, як правило, зосереджуються на окремих аспектах інноваційної діяльності, інвестиційній активності, рівні технологічного розвитку, інноваційному потенціалі, цифровізації, екологічності або фінансових результатах. Такі підходи розвиваються ізольовано один від одного, не враховують взаємозв'язок між

окремими складовими інноваційного розвитку та не формують цілісного уявлення про функціонування підприємства в умовах післявоєнної відбудови.

Таким чином, існує науковий розрив між потребою в комплексному управлінні інноваційним розвитком агропромислових підприємств і відсутністю єдиної концептуальної моделі, яка б інтегрувала ключові чинники, що визначають можливості їх модернізації, адаптації та забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Саме подолання цього розриву визначає актуальність цього дослідження.

Особливої ваги зазначена проблема набуває в умовах післявоєнної відбудови України, коли ефективність державної політики, інвестиційної підтримки та управлінських рішень значною мірою залежатиме від наявності сучасного науково обґрунтованого підходу до формування інноваційного розвитку агропромислових підприємств.

У відповідь на ці виклики у статті пропонується концептуальна модель інноваційного розвитку агропромислових підприємств, яка ґрунтується на інтеграції взаємопов'язаних складових: ресурсного забезпечення, інноваційного потенціалу, цифрової трансформації, інституційного середовища, інвестиційної підтримки, екологічної орієнтації, управлінських механізмів та безпекових чинників.

На відміну від наявних підходів, запропонована концептуальна модель: розглядає інноваційний розвиток як цілісну багаторівневу систему; інтегрує економічні, технологічні, інституційні, цифрові та екологічні складові розвитку; враховує взаємозалежність внутрішніх і зовнішніх чинників інноваційного розвитку; створює теоретичне підґрунтя для подальшого розроблення методичних підходів до оцінювання та управління інноваційним розвитком агропромислових підприємств.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю переходу від фрагментарного аналізу окремих складових інноваційної діяльності до формування цілісної концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств, яка забезпечить наукову основу для подальшого вдосконалення механізмів їх функціонування в умовах післявоєнної відбудови України.

Метою статті є розроблення концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств в умовах післявоєнної відбудови на основі систематизації сучасних теоретичних підходів, визначення ключових структурних компонентів моделі та обґрунтування взаємозв'язків між ними.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою дослідження є системний підхід, відповідно до якого інноваційний розвиток агропромислових підприємств розглядається як складна багаторівнева соціально-економічна система, функціонування якої визначається взаємодією економічних, технологічних, інституційних, цифрових, екологічних та управлінських чинників. Для досягнення поставленої мети застосовано методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, структурно-функціонального аналізу, систематизації та узагальнення наукових підходів, а також метод концептуального моделювання, що дозволив сформувати інтегровану модель інноваційного розвитку агропромислових підприємств в умовах післявоєнної відбудови.

РЕЗУЛЬТАТИ

Інноваційний розвиток агропромислових підприємств є одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу та формування передумов для сталого соціально-економічного розвитку сільських територій. В умовах післявоєнної відбудови України його значення суттєво зростає, оскільки модернізація агропромислового виробництва має забезпечити не лише відновлення втраченого виробничого потенціалу, а й перехід до інноваційної моделі господарювання, орієнтованої на технологічне оновлення, цифрову трансформацію, екологізацію виробництва та інтеграцію в європейський економічний простір.

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що проблема інноваційного розвитку агропромислових підприємств розглядається з різних методологічних позицій. Значна частина досліджень присвячена оцінюванню інноваційного потенціалу підприємств, механізмам інвестиційного забезпечення, розвитку цифрових технологій, технологічній модернізації виробництва, екологічним аспектам функціонування аграрного сектора або формуванню організаційно-економічних механізмів управління інноваційною діяльністю. Водночас більшість із зазначених підходів досліджує окремі складові інноваційного розвитку, залишаючи поза увагою їхній системний взаємозв'язок і взаємовплив.

Фрагментарність існуючих наукових підходів істотно обмежує можливості комплексного дослідження закономірностей інноваційного розвитку агропромислових підприємств, особливо в умовах

післявоєнної відбудови, коли одночасно змінюються економічні, інституційні, технологічні, соціальні та безпекові умови функціонування господарюючих суб'єктів. За таких обставин інноваційний розвиток вже не може розглядатися виключно як процес упровадження окремих нововведень або освоєння сучасних технологій. Він набуває ознак складної відкритої соціально-економічної системи, ефективність функціонування якої визначається взаємодією ресурсного забезпечення, інноваційного потенціалу, цифрових технологій, інституційного середовища, інвестиційної підтримки, управлінських рішень і зовнішніх факторів розвитку.

Післявоєнна відбудова агропромислового комплексу формує нові вимоги до теоретичного осмислення процесів інноваційного розвитку. На перший план виходять питання адаптивності підприємств до динамічних змін зовнішнього середовища, здатності інтегрувати сучасні технологічні рішення, ефективно використовувати внутрішній потенціал і забезпечувати довгострокову стійкість розвитку. Це зумовлює необхідність переходу від дослідження окремих елементів інноваційної діяльності до їх системної інтеграції в межах єдиної концептуальної конструкції.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у формуванні інтегрованої концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств, яка розглядатиме їх як багаторівневу соціально-економічну систему, що функціонує на основі взаємодії економічних, технологічних, інституційних, цифрових, екологічних та управлінських компонентів. Такий підхід дозволяє не лише систематизувати наявні теоретичні положення, а й сформулювати наукове підґрунтя для подальшого розроблення методичних засад оцінювання інноваційного розвитку та механізмів його управління в умовах післявоєнної відбудови України.

Формування концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств потребує застосування системного підходу, який дозволяє розглядати інноваційний розвиток не як сукупність окремих заходів або інноваційних проєктів, а як цілісний безперервний процес, що забезпечує підвищення ефективності функціонування підприємства та його адаптацію до динамічних змін зовнішнього середовища. У зв'язку з цим побудова моделі має ґрунтуватися на системі взаємопов'язаних концептуальних принципів, які визначають логіку її структури, взаємодію складових та механізм функціонування.

Базовим принципом є системність, відповідно до якої інноваційний розвиток розглядається як багаторівнева соціально-економічна

система, що формується під впливом взаємодії ресурсних, технологічних, інституційних, цифрових, екологічних та управлінських компонентів.

Принцип комплексності передбачає інтеграцію всіх складових інноваційного розвитку в єдину концептуальну конструкцію, що забезпечує врахування взаємозалежності економічних, технологічних, соціальних та екологічних процесів.

В умовах післявоєнної відбудови особливо значення набуває принцип адаптивності, який відображає здатність агропромислових підприємств своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища, трансформувати бізнес-процеси, впроваджувати нові технології та забезпечувати стійкість функціонування в умовах невідомості.

Принцип інноваційності визначає орієнтацію моделі на безперервне генерування, впровадження та комерціалізацію нових знань, технологій, організаційних рішень і бізнес-моделей, що формують довгострокові конкурентні переваги підприємства.

Принцип цифрової трансформації передбачає інтеграцію цифрових технологій у виробничі, управлінські та інформаційно-аналітичні процеси, що сприяє підвищенню ефективності управління, оптимізації використання ресурсів і прискоренню впровадження інновацій.

Принцип сталого розвитку забезпечує узгодження економічних результатів діяльності підприємства із соціальними та екологічними цілями, орієнтуючи інноваційний розвиток на раціональне використання природних ресурсів, мінімізацію негативного впливу на довкілля та формування довгострокової цінності.

Важливою складовою моделі є принцип інтегрованості, відповідно до якого інноваційний розвиток формується внаслідок взаємодії внутрішнього потенціалу підприємства із зовнішнім інституційним, інвестиційним, науково-технологічним і ринковим середовищем.

Принцип резильєнтності характеризує здатність підприємства підтримувати безперервність розвитку, відновлювати виробничі процеси після кризових явищ та використовувати зовнішні виклики як джерело нових можливостей для інноваційного зростання.

Завершальним є принцип безперервності розвитку, який передбачає циклічний характер інноваційної діяльності, постійне вдосконалення виробничих процесів, накопичення знань та оновлення управлінських рішень відповідно до змін у внутрішньому й зовнішньому середовищі.

Таким чином, запропонована система принципів створює теоретичне підґрунтя для побудови

концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств. На відміну від існуючих підходів, вона ґрунтується на інтегрованому розумінні інноваційного розвитку як результату динамічної взаємодії внутрішнього потенціалу підприємства із факторами зовнішнього середовища, що забезпечує формування цілісної методологічної основи для подальшого обґрунтування структури авторської концептуальної моделі.

Формування концептуальної моделі інноваційного розвитку агропромислових підприємств в умовах післявоєнної відбудови ґрунтується на системному підході, відповідно до якого підприємство розглядається як відкрита соціально-економічна система, що функціонує під впливом взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх факторів. На відміну від існуючих підходів, які переважно концентруються на окремих складових інноваційної діяльності, запропонована модель інтегрує всі ключові компоненти інноваційного розвитку в єдину логічно взаємопов'язану систему [9–11].

Першим структурним елементом моделі є зовнішнє середовище, яке формує передумови, можливості та обмеження для інноваційного розвитку агропромислових підприємств. В умовах післявоєнної відбудови визначальний вплив мають державна аграрна політика, нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності, процеси європейської інтеграції, міжнародна фінансова підтримка, глобальні тенденції розвитку агропродовольчих ринків, кліматичні зміни та інституційне середовище. Саме ці чинники визначають стратегічні орієнтири розвитку аграрного сектора, формують умови доступу до інвестиційних ресурсів, сучасних технологій та міжнародних ринків, а також стимулюють адаптацію підприємств до вимог Спільної аграрної політики Європейського Союзу, Європейського зеленого курсу та Цілей сталого розвитку [10; 12–15].

Іншим блоком концептуальної моделі є внутрішній потенціал агропромислового підприємства, який визначає його здатність до генерування, впровадження та комерціалізації інновацій. Його основу формують ресурсний, кадровий, науково-технологічний та організаційно-управлінський потенціали. Саме рівень розвитку людського капіталу, фінансових ресурсів, матеріально-технічної бази, інформаційного забезпечення, системи управління та інноваційної культури визначає готовність підприємства до технологічної модернізації та цифрової трансформації [9; 11; 13].

Центральним елементом концептуальної моделі є механізми реалізації інноваційного розвитку, що забезпечують практичне впровадження інно-

ваційних рішень. До їх складу доцільно віднести технологічні, цифрові, організаційні та екологічні інновації. У сучасних умовах ключового значення набуває цифрова трансформація агропромислового виробництва, що охоплює використання технологій точного землеробства, штучного інтелекту, Інтернету речей, геоінформаційних систем, великих даних та автоматизованих систем управління виробництвом. Одночасно важливим напрямом є впровадження екологічних інновацій, спрямованих на підвищення ресурсоефективності, розвиток циркулярної економіки, скорочення викидів парникових газів та адаптацію агропромислового виробництва до кліматичних змін [10; 11; 13–15].

Отже, запропонована концептуальна модель ґрунтується на інтеграційному підході, відповідно до якого інноваційний розвиток агропромислових підприємств розглядається як результат безперервної взаємодії внутрішніх можливостей підприємства із зовнішнім середовищем. На відміну від традиційних моделей, що переважно характеризують окремі елементи інноваційної діяльності або описують лінійну послідовність її реалізації, запропонований підхід передбачає функціонування всіх структурних компонентів як єдиної взаємозалежної системи. Така система характеризується наявністю прямих і зворотних зв'язків між окремими блоками, що забезпечує її цілісність, адаптивність та здатність до саморозвитку.

Взаємодія компонентів моделі розпочинається із впливу зовнішнього середовища, яке визначає стратегічні орієнтири, інституційні умови та ресурсні можливості інноваційного розвитку. Під впливом державної аграрної політики, нормативно-правового регулювання, євроінтеграційних процесів, міжнародної фінансової підтримки, технологічних змін і глобальних ринкових тенденцій формується система зовнішніх стимулів та обмежень, які визначають напрями трансформації агропромислових підприємств [9–13].

Наступним етапом є перетворення зовнішніх імпульсів на внутрішній потенціал підприємства. Ефективність цього процесу залежить від рівня розвитку ресурсного, кадрового, науково-технологічного та організаційно-управлінського потенціалів, які визначають здатність підприємства до сприйняття, генерації та упровадження інновацій. Саме внутрішній потенціал є основою для вибору інноваційної стратегії, визначення пріоритетних напрямів розвитку та формування необхідних компетентностей для реалізації інноваційних проєктів [9; 10].

Реалізація інноваційного розвитку здійснюється через систему взаємопов'язаних техноло-

гічних, цифрових, організаційних та екологічних механізмів. Їхня ефективність забезпечується функціонуванням забезпечувальної підсистеми, яка інтегрує фінансові, інвестиційні, інформаційні та інституційні інструменти підтримки інноваційної діяльності. На відміну від традиційних підходів, у запропонованій моделі забезпечувальна підсистема не розглядається як допоміжний елемент, а виступає повноцінним інтегруючим компонентом, що забезпечує взаємозв'язок між усіма структурними блоками моделі.

Результатом функціонування системи є досягнення економічних, технологічних, соціальних та екологічних ефектів, що характеризують рівень інноваційного розвитку підприємства. Водночас отримані результати не завершують цикл функціонування моделі, а стають інформаційною основою для подальшого аналізу ефективності реалізованих рішень. Моніторинг ключових показників, оцінювання досягнутих результатів, аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, а також ідентифікація нових ризиків і можливостей формують систему зворотного зв'язку, яка забезпечує коригування стратегічних цілей, оновлення управлінських рішень і вдосконалення механізмів інноваційного розвитку.

Таким чином, логіка взаємодії компонентів концептуальної моделі має циклічний характер і реалізується за схемою: «зовнішнє середовище – внутрішній потенціал – механізми реалізації інновацій – результати інноваційного розвитку – система зворотного зв'язку – адаптація внутрішнього потенціалу та коригування управлінських рішень». Це забезпечує безперервність інноваційного розвитку, підвищує адаптивність агропромислових підприємств до змін зовнішнього середовища та створює передумови для їхньої довгострокової конкурентоспроможності в умовах післявоєнної відбудови.

Запропонована логіка взаємодії компонентів відрізняється від існуючих підходів тим, що розглядає інноваційний розвиток не як сукупність окремих інноваційних заходів, а як динамічний процес постійної взаємодії внутрішніх можливостей підприємства із зовнішніми викликами та можливостями. Це дозволяє забезпечити комплексність управління інноваційним розвитком, своєчасну адаптацію до змін ринкового середовища та підвищення ефективності використання інноваційного потенціалу агропромислових підприємств.

Визначальним аспектом моделі є галузеві особливості агропромислового виробництва, які впливають на специфіку формування та ре-

лізації інноваційного розвитку підприємств і зумовляють необхідність адаптації управлінських, технологічних та організаційних рішень до умов функціонування аграрного сектора. До ключових особливостей належать: сезонність виробництва, що обумовлює циклічність виробничих процесів, нерівномірність використання ресурсів та необхідність довгострокового планування інноваційної діяльності; залежність від природно-кліматичних умов, яка визначає рівень виробничих ризиків та потребує впровадження адаптивних технологій, цифрового моніторингу й систем прогнозування; біологічний характер виробничих процесів, пов'язаний із вирощуванням рослин і тварин, що потребує врахування природних циклів розвитку, використання сучасних біотехнологій та інноваційних методів управління біологічними активами; земельні ресурси як основний засіб виробництва, що зумовлює необхідність їх раціонального використання, збереження родючості ґрунтів, розвитку технологій точного землеробства та екологічно збалансованого господарювання; високий рівень ресурсної та енергетичної залежності, який потребує впровадження ресурсоощадних технологій, енергоефективних рішень, використання відновлюваних джерел енергії та оптимізації виробничих витрат; необхідність забезпечення простежуваності продукції на всіх етапах виробничо-збутового циклу, що передбачає використання цифрових платформ, сучасних інформаційних систем, технологій автоматизованого обліку та контролю якості відповідно до міжнародних стандартів; інтеграція у глобальні агропродовольчі ланцюги створення вартості, що вимагає відповідності міжнародним стандартам якості та безпечності продукції, розвитку експортного потенціалу, цифровізації логістичних процесів і впровадження інноваційних моделей взаємодії між учасниками ринку (рис. 1).

Наукова цінність запропонованої концептуальної моделі полягає в розвитку теоретико-методологічних засад управління інноваційним розвитком агропромислових підприємств шляхом інтеграції економічних, технологічних, цифрових, екологічних та інституційних компонентів у єдину взаємопов'язану систему. На відміну від більшості наявних підходів, які розглядають окремі аспекти інноваційної діяльності ізольовано, запропонована модель відображає комплексний характер інноваційного розвитку як результат взаємодії внутрішнього потенціалу підприємства із зовнішнім середовищем.

Наукова новизна моделі полягає також у врахуванні взаємозалежності внутрішніх чинників (ресурсного забезпечення, кадрового потенціалу,

цифрової зрілості, інноваційної культури, управлінських компетентностей) та зовнішніх детермінант (державної інноваційної політики, розвитку ринкової інфраструктури, цифрової екосистеми, інституційного середовища, екологічних вимог і глобальних викликів). Такий підхід дозволяє пояснити механізми формування інноваційної спроможності підприємства не як сукупність окремих факторів, а як результат їхньої системної взаємодії.

Суттєвою перевагою запропонованої моделі є трактування інноваційного розвитку як безперервного адаптивного процесу, що ґрунтується на циклічному механізмі зворотного зв'язку, моніторингу результатів і коригування управлінських рішень. Це дозволяє врахувати динамічність сучасного середовища функціонування агропромислових підприємств, швидкі технологічні зміни, цифрову трансформацію та необхідність постійного підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Крім того, модель формує теоретичне підґрунтя для подальшої розробки методичного інструментарію оцінювання рівня інноваційного розвитку агропромислових підприємств. На її основі можуть бути сформовані система критеріїв, показників та інтегральний індекс оцінювання, що забезпечить комплексний аналіз інноваційного потенціалу, визначення резервів розвитку та обґрунтування стратегічних управлінських рішень щодо підвищення ефективності функціонування підприємств агропромислового сектора.

Отже, запропонована концептуальна модель має не лише теоретичне значення для розвитку сучасних уявлень про механізми інноваційного розвитку підприємств, а й створює методологічну основу для формування практичного інструментарію управління інноваційною діяльністю в умовах цифрової трансформації, сталого розвитку та зростаючої невизначеності зовнішнього середовища.

ОБГОВОРЕННЯ

Порівняно з наявними дослідженнями [1–6], які здебільшого фокусуються на окремих складових інноваційного розвитку – інвестиційній, організаційній чи безпековій, – запропонована концептуальна модель вирізняється системною інтеграцією економічних, технологічних, цифрових, екологічних та інституційних компонентів у межах єдиної циклічної конструкції. Це узгоджується з сучасними науковими підходами щодо необхідності поєднання принципів циркулярної економіки і резильєнтності в антикризовому управлінні, водночас розширюючи їх на рівень окремого агропромислового підприємства [8]. Обмеженням дослідження є теоретико-концептуальний характер

Рис. 1. Концептуальна модель інноваційного розвитку агропромислових підприємств

Джерело: запропоновано авторами.

запропонованої моделі, що потребує подальшої емпіричної верифікації на основі кількісних показників діяльності агропромислових підприємств різних регіонів України. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення методики інтегрального оцінювання рівня інноваційного розвитку на основі визначених структурних компонентів моделі.

ВИСНОВКИ

У дослідження обґрунтовано необхідність переходу від фрагментарного розгляду окремих аспектів інноваційної діяльності до системного дослідження інноваційного розвитку агропромислових підприємств в умовах післявоєнної відбудови.

Встановлено, що наявні наукові підходи переважно зосереджені на окремих складових інноваційного розвитку – інноваційному потенціалі, інвестиційному забезпеченні, цифровізації, технологічній модернізації чи екологізації виробництва, що не забезпечує комплексного бачення процесів трансформації агропромислових підприємств.

Авторська концептуальна модель відрізняється від наявних тим, що інтегрує в єдину систему джерела формування інновацій, галузеві особливості агропромислового виробництва, внутрішній потенціал підприємства, механізми реалізації інноваційного розвитку та систему адаптивного зворотного зв'язку.

Наукова цінність запропонованого підходу полягає в тому, що інноваційний розвиток розглядається як безперервний адаптивний процес, що формується під впливом взаємодії внутрішнього потенціалу підприємства, зовнішнього середовища та інноваційної екосистеми. На відміну від наявних моделей, запропонована концептуальна модель виокремлює джерела формування інновацій (наукові установи, аграрні університети, дорадчі служби, стартапи, цифрові платформи, виробники техніки, державні та міжнародні програми підтримки), що дозволяє пояснити механізми виникнення та поширення інновацій у агропромисловому секторі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованої концептуальної моделі як теоретико-методологічної основи для розроблення методики комплексного оцінювання рівня інноваційного розвитку агропромислових підприємств, формування системи відповідних індикаторів та інтегрального показника, а також удосконалення механізмів стратегічного управління інноваційним розвитком у процесі післявоєнної модернізації агропромислового комплексу України. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Bila I., Posna V., Shevchenko O. Innovative development as a factor in the post-war reconstruction of the Ukrainian economy. *Naukovi zapysky NaUKMA. Economic Sciences*. 2023. Vol. 8. No. 1. P. 10–16. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.10-16>
2. Mykhailov A., Mykhailova L., Kharchenko T., Mohyl'na L., Shestakova A. Investment instruments for managing innovative transformations of the agricultural sector to ensure sustainable development in the context of globalization. *Studies of Applied Economics*. 2021. Vol. 39. No. 7. DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i7.5068>
3. Ільчук М. А., Нікітченко С. О., Ситник О. В., Павленко В. М. Diversification of entrepreneurial activities in the agricultural sector of Ukraine's economy in the post-war period. *Економіка АПК*. 2023. Т. 30. № 4. С. 25–35. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304025>
4. Шпикуляк О. Г., Малік М. Й., Кравченко С. В., Забурання Л. В. Organisational and economic support for the development of business enterprises in agriculture under martial law. *Економіка АПК*. 2024. Т. 31. № 2. С. 60–70. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202402060>
5. Прокопишин О., Полегенько М., Жидовська Н. Innovative strategies for the development of Ukrainian agribusiness in the post-war period. *Bi-*

snik Львівського національного екологічного університету. Серія «Економіка АПК». 2023. № 30. С. 33–37.

DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.033>

6. Каленюк І. С., Унінець І. М. Smart economy ecosystem in a global environment. *Стратегія економічного розвитку України*. 2021. № 49. С. 5–20. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2021.49.005.020>
7. Oliinyk Ya., Kucheriava M., Korytnyk L., Dmytrenko T., Kuzminska O., Lagunov K. Development of information support for fiscal risk management within crises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 6. No. 53. P. 432–450. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4219>
8. Oliinyk Ya., Kucheriava M., Zinchenko A., Tyshchenko V., Vorobei S. Integration of circular economy and resilience principles into state anti-crisis policy and corporate strategies. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*. 2026. No. 1 (228). P. 67–76. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2026/228-1/8>
9. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15>
10. OECD, Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. 4th ed. Paris : OECD Publishing, 2018. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
11. European Green Deal // European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
12. A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system // European Commission. URL: https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en
13. Common Agricultural Policy 2023–2027 // European Commission. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en
14. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development // United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
15. Ukraine Facility Regulation (EU) 2024/792 // EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj>

REFERENCES

- Bila I., Posna V. & Shevchenko O. (2023). Innovative development as a factor in the post-war reconstruction of the Ukrainian economy. *Naukovi zapysky NaUKMA. Economic Sciences*, 1(8), 10–16. <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.10-16>
- EUR-Lex. Ukraine Facility Regulation (EU) 2024/792. *EUR-Lex*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj>

- European Commission. European Green Deal. *European Commission*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- European Commission. A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system. *European Commission*. https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en
- European Commission. Common Agricultural Policy 2023–2027. *European Commission*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en
- Ilchuk M. A., Nikitchenko S. O., Sytnyk O. V. & Pavlenko V. M. (2023). Diversification of entrepreneurial activities in the agricultural sector of Ukraine's economy in the post-war period. *Ekonomika APK*, 4(30), 25–35. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202304025>
- Kaleniuk I. S. & Uninets I. M. (2021). Smart economy ecosystem in a global environment. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, 49, 5–20. <https://doi.org/10.33111/sedu.2021.49.005.020>
- Mykhailov A., Mykhailova L., Kharchenko T., Mohylna L. & Shestakova A. (2021). Investment instruments for managing innovative transformations of the agricultural sector to ensure sustainable development in the context of globalization. *Studies of Applied Economics*, 7(39). <https://doi.org/10.25115/eea.v39i7.5068>
- OECD & Eurostat (2018). *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*. (4th ed.). Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
- Oliinyk Ya., Kucheriava M., Zinchenko A., Tyshchenko V. & Vorobei S. (2026). Integration of circular economy and resilience principles into state anti-crisis policy and corporate strategies. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, 1 (228), 67–76. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2026/228-1/8>
- Oliinyk Ya., Kucheriava M., Korytnyk L., Dmytrenko T., Kuzminska O. & Lagunov K. (2023). Development of information support for fiscal risk management within crises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 53(6), 432–450. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.53.2023.4219>
- Prokopyshyn O., Polehenko M. & Zhydovska N. (2023). Innovative strategies for the development of Ukrainian agribusiness in the post-war period. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ekolohichnoho universytetu. Seriya «Ekonomika APK»*, 30, 33–37. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.033>
- Shpykuliak O. H., Malik M. Y., Kravchenko S. V. & Zaburanna L. V. (2024). Organisational and economic support for the development of business enterprises in agriculture under martial law. *Ekonomika APK*, 2(31), 60–70. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202402060>
- United Nations. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. *United Nations*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2002, July 4). Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 № 40-IV [On innovation activity: Law of Ukraine dated July 4, 2002, No. 40-IV]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15>

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Внесок авторів:

Олійник Я. В. – концептуалізація дослідження, наукове керівництво, розроблення методології, критичний перегляд і редагування тексту статті.

Півень (Кучерява) М. В. – огляд літератури, аналіз наукових підходів, побудова концептуальної моделі та схеми, підготовка первинного варіанту тексту, оформлення бібліографічного списку.

Під час підготовки рукопису автори використовували інструменти генеративного штучного інтелекту виключно для допоміжних завдань – перевірки грамотності, стилістичного редагування тексту та форматування відповідно до вимог редакції. Формулювання наукової концепції, розроблення концептуальної моделі, аналіз результатів та висновки дослідження повністю належать авторам, які несуть повну відповідальність за зміст публікації.

Стаття надійшла до редакції / Received: 28.07.2026

Статтю прийнято до публікації / Accepted: 12.08.2026

Оприлюднено / Published: 08.10.2026